

Forssan kaupungin jätelautakunta

jatelautakunta@forssa.fi

Viite: Kuulutus 25.3.2024 Forssan kaupungin jätelautakunnan toimialueen saostus- ja umpisäiliölietteiden kuljetusjärjestelmä

Suomen Kuljetus ja Logistiikka SKAL ry ja SKAL Ympäristöyritykset ry (myöh. SKAL) katsovat, että paikkakunnallanne ja koko alueellisen jätelautakunnan alueella saostus- ja umpisäiliölietteiden kuljetuksessa kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus on toimivin vaihtoehto. Kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus saostus- ja umpisäiliölietteiden kuljetuksessa on toiminut alueella hyvin, alueella on useita palveluntarjoajia ja asiakkaat ovat olleet palveluun tyytyväisiä.

SKAL edustaa yksityisiä jätehuoltoyrityksiä. Yhdistyksen jäsenyrityksiä, joiden toimintaan nyt tehtävällä päätöksellä on merkittäviä vaikutuksia, toimii myös Forssan kaupungin jätelautakunnan alueella. SKAL edustaa asiassa alueen toimijoita, ja sen mielipide tulee ottaa huomioon.

ASIAA KOSKEVA SÄÄNTELY

Jätelaki (646/2011)

Jätelain 32 §:n ensimmäisessä momentissa on lueteltu toiminnot, joiden jätehuollon järjestämisvastuu yhdyskuntajätteen osalta kuuluu kunnalle.

Jätelain 32 §:n toisessa momentissa säädetään saostus- ja umpisäiliölietteiden jätehuolto kunnan vastuulle, kun se syntyy 32 §:n ensimmäisen momentin kohtien 1-3 mukaisissa toiminnoissa.

Jätelain 35 §:n toisessa momentissa säädetään kiinteistöittäisen jätteenkuljetuksen laatuvaatimuksista, jotka koskevat siis sekä kiinteistönhaltijan että kunnan järjestämää jätteenkuljetusta.

Jätelain 37 §:n ensimmäisessä momentissa on lueteltu edellytykset kiinteistönhaltijan järjestämälle jätteenkuljetukselle.

Jätelain 37 §:n 2. momentissa säädetään siirtymäajasta, joka on 3 vuotta päätöksenteosta, mikäli kunta päättäisi siirtyä kiinteistönhaltijan järjestämästä jätteenkuljetuksesta kunnan järjestämään jätteenkuljetukseen.

Jätelain 39 §:ssä säädetään tietojen antamisesta kiinteistöiltä noudetuista jätteistä.

Jätehuoltorekisteristä ja siinä noudettavista menettelytavoista säädetään jätelain 11 luvussa.

Siirtoasiakirjasta ja siinä noudettavista menettelyistä säädetään jätelain 121 – 121 b §:ssä.

Jäteasetus ja jätehuoltomääräykset

Valtioneuvoston asetuksessa jätteistä 978/2021 on yksityiskohtaisempaa sääntelyä edellisiin kohtiin liittyvistä asioista.

Lisäksi alueella on uudet jätehuoltomääräykset, jotka ovat tulleet voimaan 1.1.2023.

Hallintolaki (434/2003)

Hallintolain 34 §:ssä säädetään asianosaisen kuulemisesta ja 41 §:ssä vaikutusmahdollisuuksien varaamisesta.

KULJETUSJÄRJESTELMÄSELVITYS

Jätehuoltoviranomaisen lausuntopyynnön liitteenä on viranomaisen teettämä kuljetusjärjestelmäselvitys, jossa edellytysten täyttymistä on tarkasteltu. Alla kommenttimme selvityksestä.

Yleistä

Selvityksessä esiteltiin lietteiden eri käsittelymenetelmiä ja jätevesihuoltoa koskevaa sääntelyä. Nämä kohdat eivät kuulu jätelain soveltamisalaan eikä niistä ole tarpeen lausua tässä yhteydessä.

Lietteen omatoiminen käsittely kiinteistöllä

Selvityksen kohdassa 2.12 käsitellään kiinteistöllä tapahtuvaa lietteiden omatoimista käsittelyä. Sen toisessa kappaleessa sanotaan, että tästä säädettäisiin jätelain 12 §:ssä. Tämä tieto on virheellinen. Kyseinen säännös ei ole jätelaissa vaan valtioneuvoston asetuksessa jätteistä (978/2012). Jätelain 41 a §:ssä säädetään jätteen pienimuotoisesta käsittelystä kiinteistöllä ja tarkemmat ohjeet tästä on annettu jäteasetuksen 12 §.

Menetelmät ja aineistot

Kohdassa 4 on käyty läpi selvityksessä käytettyjä menetelmiä ja aineistoja. Siinä on todettu seuraavasti: *Asianhallintajärjestelmän tietoja järjestettyyn jätteenkuljetukseen liittyneistä kiinteistöistä on verrattu kuljetusyriytysten toimittamiin kuljetustietoihin, kuitenkin selvitystyö pohjautuu kuljetusyriytysten toimittamiin tietoihin.*

Selvityksestä ei käy ilmi, miltä ajalta kyseiset tiedot on kerätty ja miten SIIRTO-rekisteriä on hyödynnetty. Jätelain 39 §:n toisen momentin mukaan jätteen kuljettajan velvollisuus antaa tietoja jätteen kuljetuksesta ei kuitenkaan koske saostus- ja umpisäiliölietteen kuljetusta koskevien tietojen toimittamista kunnan jätehuoltoviranomaiselle, jos jätteen kuljettaja on toimittanut tässä pykälässä tarkoitetut tiedot 142 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetun rekisterin välityksellä.

Kyseinen sääntely on tullut voimaan 1.9.2022, josta alkaen tietoja ei ole tarvinnut toimittaa enää jätehuoltoviranomaiselle, jos ne on toimitettu SIIRTO-rekisteriin.

Selvityksen kohdassa 4.2 todetaan, että kaikkien jätevesiosuuskuntien osalta ei ole saatu tietoa niihin liittyneiden kiinteistöjen määrästä. Samassa yhteydessä todetaan seuraavaa: *Suurimmalla osalla jätelautakunnan toimialueen kunnista ei ole ajantasaista ja kaikkia viemäriverkostoon ulkopuolisia kiinteistöjä sisältävää rekisteriä siitä, miten näillä kiinteistöillä jätevesien käsittely on järjestetty.*

Edellä esitetyn perusteella voidaan todeta, että selvityksen lähtötiedot ovat olleet puutteelliset.

Kyselyt ja haastattelut

Kohdan 4.4 mukaan selvitystä varten on haastateltu kahta ympäristönsuojeluviranomaisen edustajaa. Selvityksen mukaan *haastattelujen tavoitteena oli täydentää kyselyillä saatuja avoimia vastauksia jätevesijärjestelmien seurannasta, kerätä aineistoa selvitystyössä annettavia kehitysehdotuksia varten ja tutustua ympäristönsuojeluviranomaisten ylläpitämiin tietoihin kiinteistöjen jätevesijärjestelmistä.*

Tässä yhteydessä haluamme todeta, että kiinteistöjen jätevesijärjestelmät ja niiden seuranta ei ole sellainen asia, jota tulisi tarkastella jätteenkuljetusjärjestelmää koskevan päätöksenteon yhteydessä.

Katsaus muiden jätehuoltoviranomaisten alueelle

Jätelain 37 §:ssä säädettyjen edellytysten tarkastelun osalta myös tämä kohta on epäolennainen. Tarkastelu on tehtävä alueittain, niiden ominaisuudet huomioiden (KHO 34:2018). KHO:n vuosikirjapäätöksen (KHO 34:2018) mukaan *tulee päätöksenteon tueksi tehtävässä selvityksessä kuvata päätöksen kohteena olevia alueita riittävän yksityiskohtaisesti ja niin, että kysymyksessä oleviin jätelajeihin mahdollisesti liittyvät erityispiirteet otetaan huomioon. Samaisessa päätöksessä todetaan, että taustaselvitys voidaan tehdä koko yhteistoiminta-alueella koskevana, kunhan selvityksessä otetaan huomioon yhteistoiminta-alueen eri osa-alueiden ominaispiirteet.*

Forssan kaupungin jätehuoltoviranomaisen toimialueen tarkastelu

Kohdassa 6.1 todetaan seuraavaa: *Kuljetusyrietykset ilmoittavat kiinteistön omistajalle jätevesijärjestelmien tyhjennysten yhteydessä havaituista puutteista, mutta varsinaista neuvontaa ja opastusta tulisi olla saatavilla enemmän.*

Tässä haluamme muistuttaa, että kuljetusyrietykset ovat osaltaan hoitaneet viranomaiselle kuuluvaa neuvontavelvollisuutta.

Kohdassa 6.2.1 käsitellään kuljetusjärjestelmän nykytilaa. Siinä todetaan seuraavaa: *Yrietykset, jotka kuljettavat saostus- ja umpisäiliölietteiden kuljetuskalustolla lisäksi rasvakaivolietettä, hiekan- ja öljynerotussäiliölietettä tai karjanlietettä, puhdistavat säiliön asianmukaisesti kuljetusten välillä. Kuitenkin vain puolet yrietyksistä on saanut jätevedenpuhdistamolta ohjeistuksen kuljetuskaluston puhdistusvaatimuksista.*

Se, että kaikki yrietykset eivät ole saaneet jätevedenpuhdistamolta ohjeistusta ei liity kuljetusjärjestelmään, vaan kunnan menettelyihin ohjeistusten antamisessa.

Kyseisessä kohdassa tuodaan esille, että vuonna 2022 alueella on toiminut 27 kuljetusyrietyttä ja joka kunnassa toimii useampi kuljetusyrietytys. Tämä osoittaa sen, että palveluntarjontaa on olemassa.

Samassa kohdassa todetaan, *että kaikilla toimialueen kiinteistöillä ei ole ollut mahdollisuutta valita kuljetusyrietyttä, koska kiinteistölle palvelua on tarjonnut vain yksi kuljetusyrietytys.* Siinä ei kuitenkaan mainita mihin kyseinen tieto perustuu, kuinka monesta kiinteistöistä on mahdollisesti kysymys, minkälaisia kiinteistöjä tämä mahdollisesti on koskenut ja kuinka monelta kuljetusyrietykseltä tarjouksia on pyydetty.

Samassa kohdassa todetaan myös seuraavaa: *Kiinteistöt ovat olleet kuljetusyrietytysten tarjoamiin palveluihin pääsääntöisesti tyytyväisiä. Kuljetusyrietytysten asiakkailta saamat reklamaatiot ovat koskeneet muun muassa kuljetuskaluston aiheuttamia painaumia, letkun jälkiä nurmikolla tai muita vastaavia tilanteita*

Haluamme muistuttaa, että selvityksellä esiin nostetut reklamaatiot koskevat kiinteistöillä olevia olosuhteita eivätkä kuljetusjärjestelmää. Tien kantavuus, kaivon

sijaintipaikka ja muut vastaavat olosuhteet säilyvät samoina, olipa käytössä kumpi tahansa kuljetusjärjestelmästä.

Asiakkaan valinnanvapaus määrittelee sen, keneltä kuljetuspalvelut ostetaan. Kuten selvityksessä todetaan, asiakkaan tekemään valintaan palvelutarjoajan osalta vaikuttaa ensisijaisesti muut seikat kuin hinta.

Selvityksessä oli nostettu esille hintatason vaihtelu. Hinnoitteluun vaikuttaa useat seikat, kuten esimerkiksi etäisyys vastaanottopaikassa, kuljetusolosuhteet kiinteistöllä ja asiakkaan tarve saada tyhjennys kiireellisesti.

Alueen jätehuoltomääräysten mukaan jätevesijärjestelmä on vakinaisessa asuinkäytössä olevalla kiinteistöllä tyhjennettävä vuosittain ja vapaa-ajan kiinteistöllä kolmen vuoden välein. Selvityksen mukaan *on tiedossa, että alueella on kiinteistöjä, joissa jätehuoltomääräysten mukaiset tyhjennysvälit eivät toteudu sekä kiinteistöjä, joilla jätevesijärjestelmiä ei ole tyhjennetty ollenkaan.*

Haluamme todeta, että jätehuoltomääräysten noudattamisen valvonta kuuluu valvontaviranomaisen tehtäviin molemmissa kuljetusjärjestelmissä.

Selvityksen kohdassa 6.3 käsitellään SIIRTO-rekisteriä ja siinä todetaan seuraavaa: *Kuitenkaan kaikki kuljetusyrityksistä eivät vie tietoja SIIRTO-rekisteriin viipymättä siirron päätyttyä. Tietojen viennissä saattaa olla useiden kuukausien viive.*

Jätelain 121 a §:n toisen momentin mukaan *siirtoasiakirja voidaan laatia paperisena asiakirjana, jos sähköisen asiakirjan laatimiselle ei ole edellytyksiä.* Lain esitöiden (HE 40/2021 vp.) mukaan *mahdollisuus voisi puuttua esimerkiksi, jos toiminnanharjoittajalla ei ole tarvittavia laitteita tai sähköisessä asiointipalvelussa olevan teknisen vian vuoksi.* Tämän kohdan soveltaminen koskee lähinnä pienimpiä toiminnanharjoittajia, joilta puuttuu tarvittavat laitteet ja niihin investointi olisi toiminta huomioiden kohtuuton vaatimus.

Jätelain 121 b §:n ensimmäisen momentin mukaan *paperisen siirtoasiakirjan tiedot on toimitettava rekisteriin kolmen kuukauden kuluessa siirron päättymisestä sähköisessä asiointipalvelussa.* Tuo selvityksessä mainittu viive on siis mahdollistettu lainsäädännössä.

Samassa yhteydessä todetaan myös, että *valvovat viranomaiset eivät ole juurikaan hyödyntäneet SIIRTO-rekisteriä valvontatyössä.*

Kyseinen menettely on erikoista, koska jätelain 39 §:n toisessa momentissa on säädetty, että jätteen kuljettajan ei tarvitse erikseen lähettää tietoja lietekuljetuksista kunnan jätehuoltoviranomaiselle, jos tiedot on toimitettu jätteiden siirtoasiakirjatietojen rekisteriin. SIIRTO-rekisteri on siis ensisijainen tietolähde, kun kyse on saostus- ja umpisäiliöiden kuljetusta koskevasta seurannasta ja valvonnasta.

Myöskään selvityksessä esitetty toteamus siitä, että jätehuoltoviranomainen olisi oikeutettu pyytämään kuljetusyrityksiä toimittamaan puuttuvat tiedot suoraan viranomaiselle ei pidä paikkansa, jos tiedot on jo toimitettu SIIRTO-rekisteriin. Kuljetusyrityksen velvollisuus tietojen toimittamisesta on täyttynyt, kun tämä on toimittanut ne SIIRTO-rekisteriin.

Jätevesilietteen vastaanotto

Kohdassa 6.3 on taulukoitu puhdistamoille vastaanotettujen jätevesilietteiden määrä vuosina 2020 – 2022. Lisäksi kohdassa on joihinkin, lähinnä teoreettisiin laskelmiin,

perustuvien selvityksen pohjalta esitetty arvioita alueella syntyvästä lietteen määrästä.

Tässä tulee huomata, että kyseiset selvitykset, joiden perusteella arviolaskelmat on tehty, poikkeavat arvioissaan toisistaan huomattavasti. Lisäksi ne eivät perustu esimerkiksi tietoon todellisista määristä, vaan ainoastaan arvioihin. Näin epätarkkojen arvioiden, jotka vaihtelevat siis välillä 59 135 m³/a – 159 543 m³/a, esittäminen selvityksessä antaa asiasta täysin virheellisen kuvan. Vertailun vuoksi, esimerkiksi HSY:n toimialueelta syntyvien, Viikinmäen puhdistamon ja Kulomäen loka-aseman vastaanottamien, sako- ja umpikaivolietteiden määrä vuonna 2023 oli yhteensä 42 647 m³/a.¹

Tässä kohdassa oli todettu myös seuraavaa: *Toimialueen kiinteistöistä on tiedossa kiinteistön käyttötarkoitus, mutta ei jätevesijärjestelmän tyyppiä. Lasketuissa arvioissa toimialueella syntyvästä jätevesilietteen määrästä ei ole voitu suoraan huomioida sitä, miten jätevesijärjestelmän tyyppi vaikuttaa kerättävän lietteen määrään.*

Lähtötiedot ovat siis olleet hyvin puutteelliset, kuten edellä totesimme. Kiinteistöllä käytössä oleva jätevesijärjestelmä vaikuttaa merkittävästi syntyvien jätevesien määrään. Samoin siihen vaikuttaa asukasmäärä ja loma-asunnoissa niiden käyttöaste. Tutkimuksessa lietteen määristä esitettyjen arvioiden perusteella ei voi tehdä mitään johtopäätöksiä, koska näitä arvioita ei voi pitää luotettavana, puutteellisista lähtötiedoista ja lähteenä käytettyjen aiempien selvitysten keskinäisistä poikkeavuuksista johtuen.

Kuntakohtaiset tiedot

Selvityksestä ei käy ilmi, onko tiedoissa hyödynnetty myös SIIRTO-rekisteriä. Jos tiedot perustuvat pelkästään viranomaiselle toimitettuihin tyhjennystietoihin eikä SIIRTO-rekisteristä saatavia tietoja ole hyödynnetty, tiedot ovat puutteelliset.

Selvityksen kuvista on havaittavissa, että useasta kiinteistöstä puuttuu tieto siitä, mikä jätevesien käsittelyjärjestelmä kiinteistöllä on. Selvityksessä ei ole myöskään tietoa siitä, onko alueella kiinteistöjä, jotka eivät kuulu vesiosuuskuntaan tai ole liittyneet vesijohtoverkoston.

Selvityksessä esitettyjen viranomaispäätösten määrä on varsin vähäinen. Kuten selvityksessä todettiin, tarkasteltu alue on pääasiassa harvaanasuttua, maaseutumaista aluetta. Maatilojen on nykysääntelyn perusteella mahdollista levittää hygienisoitu liete pellolle ja aktiivitilojen on mahdollista ottaa käsiteltäväkseen lietettä myös muutamalta lähikiinteistöltä. Vähäinen määrä lietettä on myös sallittua käsitellä kompostoimalla se kiinteistöllä.

Molemmista edellä mainituista toimista pitää tehdä ilmoitus valvovalle viranomaiselle. Se, onko näin tapahtunut vai ei, ei ole kuljetusjärjestelmästä riippuvainen asia.

Yhteenvedossa, selvityksen kohta 6.6, todetaan seuraavaa: *Vesiosuuskuntien kautta viemäriverkoston liittyneiden määrästä ei ole saatavilla ajantasaista tietoa. Koska kaikkien vesiosuuskuntien osalta ei saatu tietoon vesiosuuskunnan kautta viemäriverkoston liittyneiden kiinteistöjen määrää, vesiosuuskuntia ei ole huomioitu laskelmissa.* Selvityksessä ei ole myöskään otettu huomioon kiinteistöjä, jotka ovat viranomaispäätöksellä vapautettu liittymisvelvollisuudesta tai kiinteistöjä, jotka ovat asuinkelvottomia. Nämä ovat merkittäviä puutteita selvityksessä ja näiltä osin selvitys antaa virheellisen kuvan liittymättömien määrästä.

¹ HSY raportti: Jäteveden puhdistus pääkaupunkiseudulla 2023.

JÄTELAIN 37 §:N EDELLYTYSTEN TÄYTTYMINEN

Kohdassa 7 on esitetty johtopäätöksiä siitä, miten jätelain edellytykset selvityksen perusteella täyttyvät. Luvun johdannossa on todettu, että selvitystyön suurimmat haasteet liittyivät datan keräämiseen ja kattavan ja tarkan analyysin tuottaminen on ollut haastavaa. Edellä olemme kommentoineet selvityksen puutteita.

Kohdassa 7.1 kerrotaan, että sako- ja umpikaivolietteet luettelaisiin yhdyskuntajätteeksi. Tämä ei pidä paikkansa. Kyseiset jätelajit eivät kuulu yhdyskuntajätteisiin, vaan ovat oma jätelajinsa.²

Selvityksessä on laskettu arvioita alueella syntyvistä lietemääristä ja päädytty siihen, että alueella syntyisi noin 110 000 m³ jätevesilietettä vuodessa. Kuten edellä olemme todenneet, kyseessä on pelkkä teoreettisiin laskelmiin perustuva arvio, jota ei voi pitää luotettavana. Tällainen täysin teoreettinen arvio johtaa lukija harhaan ja antaa virheellisen kuvan jätevesilietteen muodostumisesta alueella. Vertailuna esitimme HSY:n alueella puhdistamoille toimitetun jätevesilietemäärän, joka oli 42 647 m³/a vuonna 2023.

Selvityksessä todetaan seuraavaa: *Kuitenkin on tullut ilmi, että kiinteistöillä ei kaikissa tapauksissa ole tietoa siitä, mikä jätevesijärjestelmä kiinteistöillä on ja miten sitä tulisi käyttää ja huoltaa. On tiedossa, että jätevesijärjestelmien puutteitten takia, jätevesijärjestelmään johdettu liete valuu järjestelmästä suoraan maaperään. On myös tiedossa, että jätevesijärjestelmistä tarkoituksellisesti johdetaan jätevesilietteitä suoraan maaperään tai vesistöön.*

Mikään edellä mainituista asioista ei liity kuljetusjärjestelmään, vaan kiinteistöllä oleviin jätevesijärjestelmiin ja niiden toimivuuteen. Kuljetusjärjestelmän muutos ei korjaa niitä puutteita, jotka kiinteistöjen jätevesijärjestelmässä on. Asiaan tulisi puuttua viranomaisvalvonnalla, ohjeistuksella ja toimenpidekehoituksilla, eikä kuljetusjärjestelmän muutoksella.

Kuljetuspalvelujen kattavuus ja luotettavuus

Kuten selvityksessä todetaan, alueella toimii useita kuljetusyriä ja palvelut on saatu ajallaan ja luotettavasti. Tyhjennysten estyminen ajallaan on johtunut keliolosuhteista eikä palvelutarjonnasta.

Jätelaki ei edellytä sitä, että kaikilla alueilla olisi aina oltava useampi kuin yksi palveluntarjoaja, vaan ainoastaan sitä, että palveluja on kattavasti ja luotettavasti saatavilla. Se, että asiakas ei saa useita eri tarjouksia ei siis ole edellytys jätelaissa, jos palvelua on saatavilla.

Kuljetuspalvelujen kohtuullisuus ja syrjimättömyys

Selvityksessä todetaan seuraavaa: *Huomioiden palvelun saatavuuden ja hinnoittelun puutteet, ei voida todeta, että kiinteistöt ovat tasavertaisessa asemassa palvelun tilaajina.*

Kiinteistön haltijan järjestämässä jätteenkuljetuksessa ei voi olla tasahintaa kaikilla, koska tällöin kyseessä olisi kilpailulain vastainen hintakartelli. Kuten edellä on todettu, hintaan vaikuttaa keräysolosuhteet kiinteistöllä, kuten se kuinka lähelle kaivoa autolla pääsee, kiinteistön sijainti esimerkiksi vaikeasti liikennöitävän yksityistien päässä ja kaluston kääntömahdollisuus kiinteistöllä sekä kuljetusmatka puhdistamolle.

² Jätedirektiivin 2008/98/EY 3 artiklan kohdan 2 b yhdyskuntajätteen määritelmä

Oikeuskäytännössä on vahvistettu se, että kun kyse on kiinteistönhaltijan järjestämästä kuljetuksesta esimerkiksi kuljetusmatkan pituus voi vaikuttaa hintaan (KHO 2018:34). Syrjimättömyysehto ja kohtuullisuusehto eivät siis edellytä tasahintaa, vaan ainoastaan sitä, että hinta on kohtuuden rajoissa ja ketään ei perusteetta aseteta eriarvoiseen asemaan. Tietääksemme sellaista näyttöä, jossa kotitaloudet olisi laitettu eriarvoiseen asemaan, ilman perustetta, ei alueella ole.

Myös kunnalliset jäteyhtiöt laskuttavat lisäpalveluista. Kiinteistön haltijan järjestämässä kuljetuksessa nämä olosuhteista aiheutuvat lisät ovat yleensä kuljetustaksan sisällä. Jätelaki ei edellytä tasataksan käyttämistä myöskään silloin kun kunta on järjestänyt jätteenkuljetuksen. Käytännössä yhden jäteyhtiön alueella on eri alueille eri taksat. Kaikilla ei siis ole tasahintaa yhden jäteyhtiön alueella, vaikka kyseessä olisi kunnan järjestämä jätteenkuljetus, koska kuljetushinta perustuu urakkatarjouksiin ja ne voivat erota toisistaan eri alueilla. Tämä on jätelain aiheuttamisperiaatteen mukaista.

Selvityksessä todetaan, että yritysten palveluihin ollaan pääasiassa tyytyväisiä. Tämä osoittaa sen, että palveluja on saatavilla kattavasti ja luotettavasti, kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin.

Selvityksessä todetaan seuraavaa: *Kiinteistöt, joilla jätevesijärjestelmää ei tyhjennetä jätehuoltomääräysten mukaisesti ja joiden jätevesijärjestelmässä on puutteita, eivät tule tietoon, koska viranomaisilla ei ole riittäviä resursseja kiinteistöjen valvontaan. Tyhjennyspalvelun puuttuessa, kiinteistöllä jätevesijärjestelmän kuntoa ei tarkisteta ulkopuolisen tahon toimesta säännöllisesti. Niin kiinteistöt kuin kuljetusyrietykset toivoivat jätevesilietteiin ja – järjestelmiin liittyen enemmän neuvontaa ja opastusta.*

Tässä haluamme huomauttaa, että viranomaisvalvontaa ei voi siirtää yksityisoikeudelliselle toimijalle, kuten jäteyhtiölle tai sen kilpailuttamille urakoitsijoille. Se, että viranomaisvalvonnan resurssointi ei ole ollut riittävää, ei johdu kuljetusjärjestelmästä. Tässä on hyvä myös huomata, että jätevesihuoltoa koskeva sääntelyä on pääasiassa muualla kuin jätelaissa eikä kaikki sitä koskeva neuvonta kuulu jätelain soveltamisalaan. Jätevesijärjestelmiin liittyvä neuvontavelvollisuus on viranomaisilla.

Selvityksen huomiot

Selvityksen kohdassa 7.2 on esitetty seuraavaa: *Tämän jätteenkuljetusjärjestelmän ongelmakohdiksi on tunnistettu selvitystyössä erityisesti jätehuoltomääräysten noudattamatta jättäminen.*

Jätehuoltomääräysten noudattamisen valvonta kuuluu viranomaisen tehtäviin eikä sitä voi siirtää yksityisoikeudelliselle taholle, jollainen myös kunnallinen jätehuoltoyhtiö on. Kuljetusjärjestelmän muuttaminen ei muuta tätä tilannetta, vaan jätehuoltomääräysten noudattamisen valvonta säilyy edelleen viranomaisella.

Selvityksessä todetaan, että *alueella kerättyjä jätevesilietteiä kuljetetaan toimialueen ulkopuolella sijaitseviin vastaanottoaikoihin.* Siitä ei kuitenkaan käy ilmi, missä toiminnoissa tällaiset muualle kuljetettavat lietteet ovat syntyneet.

Tässä on syytä huomioida, että jätevesilietteiä, joita kuljetetaan kumipyöräkalustolla, voi syntyä myös muissa toiminnoissa, kuin jätelain 32 §:n mukaisissa kunnan vastuulle kuuluvissa toiminnoissa. Esimerkiksi teollisuudesta, palveluista tai maataloudesta syntyvät jätevesilietteet eivät kuulu kunnan järjestämisvastuulle.

Selvityksessä todetaan seuraavaa: *Osana kunnallista kuljetusjärjestelmää on mahdollista rakentaa koko toimialueen kattava ja ajantasainen rekisteri jätevesijärjestelmistä, jossa kiinteistökohtaiset järjestelmät voidaan lajitella esimerkiksi kiinteistön sijainnin, jätevesijärjestelmän tyyppin tai käytössä olevan laitteiston mukaan.*

Kyseinen rekisteri on viranomaisrekisteri, eikä sen ylläpitoa voi siirtää yksityisoikeudelliselle toimijalle, kuten kunnalliselle jäteyhtiölle. Olisi hyvä, että kunnalla olisi jo tällainen rekisteri olemassa ja sen perustaminen ei ole riippuvainen kuljetusjärjestelmästä. Resurssintarve ei ole sellainen peruste, jonka mukaan kunta voisi siirtää tehtäviään yksityisoikeudelliselle toimijalle. Lisäksi on huomioitava perustuslain 124 §:n sääntely.

Selvityksessä on todettu seuraavaa: *Jätehuoltomääräyksissä voidaan myös huomioida tyhjennysten järjestämiseen liittyviä kiinteistökohtaisia haasteita kuten tie – tai keliolosuhteiden vaikutus kiinteistön jätevesijärjestelmälle pääsyyn, sen sijaan, että kiinteistöille osoitetaan käyttötarkoituksen perusteella pisin mahdollinen tyhjennysväli, jota kiinteistön tulee noudattaa käyttöasteesta riippumatta.*

Jätehuoltomääräysten sisältö ei tältä osin ole riippuvainen kuljetusjärjestelmästä. Kyseiset muutokset on mahdollista tehdä jo nyt.

Kuljetusjärjestelmän muutoksesta aiheutuvien uusien työpaikkojen syntyminen ei korvaisi olemassa olevien työpaikkojen poistumista, vaan muutos tulisi olemaan kokonaisuudessaan negatiivinen.

NÄKEMYKSEMME NYKYJÄRJESTELMÄSTÄ

SKAL korostaa, että kuljetusjärjestelmää koskevassa päätöksessä tulee yksilöidysti tarkastella kaikkia edellä mainittuja vaatimuksia.

Forssan kaupungin jätelautakunnan alueella toimivat saostus- ja umpisäiliölietteiden kuljetuksessa tietomme mukaan ainakin seuraavat yritykset: Akaan jäte- ja kuljetuspalvelut, Cattipojat Oy, Envor Group Oy, Juselius Jukka, Kuljetusliike Finska Oy, Kuljetus ja Jätehuolto Mäkiö Oy, Kasilinja Oy, Konepalvelu Uusitalo, Kuljetus J. Saarikkomäki Oy, Kuljetus Pasi Koskinen Ky, Kuljetus Rautell Oy, Lassila&Tikanoja Oyj, Levo Markku, Loimaan Seudun Ympäristöhuolto Oy, Nurmisen viemärinavaus, Puisto Tero, Remeo Oy, Sata-Henkilöstö Oy, Tammelan Puu- ja Maarakenne Oy, Tmi Juha Veikkolin, Uotila Service Oy, Veikko Lehti Oy, Ympäristöhuolto Askonen Oy.

Yritysten palvelutarjonta on alueella kattavaa ja luotettavaa. Kuljetusyritysten välillä on olemassa aito kilpailutilanne, mikä pitää hintatason kohtuullisena. Jätteen kuljetuspalveluita on alueella tarjolla kohtuullisin ja syrjimättömin ehdoin.

Jätteenkuljetusjärjestelmän muutos ja mahdollinen jätehuoltoyhtiön kilpailutus supistaisi alueella nyt olevaa tarjontaa, jolloin palvelun kattavuus ja luotettavuus kärsisivät. Aidon kilpailun katoaminen alueelta nostaisi hintoja ja osa yrityksistä lopettaisi nykymuotoisen toiminnan. Kuljetusurakat kestävät keskimäärin 4-6 vuotta. PK-yrityksillä ei ole mahdollisuutta jatkaa toimintaansa, mikäli häviäisi urakan, vaan toiminta jouduttaisiin ajamaan alas. Tämän seurauksena kunnallisen jäteyhtiön kilpailutuksissa olisi jatkossa vähemmän alan paikallisia toimijoita tarjoamassa palveluitaan.

Pyydämme huomioimaan myös seuraavat näkökohdat:

- Kiinteistön haltijan järjestelmässä jätteenkuljetuksessa ei tule kerralla isoja asiakkaiden vaihdoksia kuljetusyritykselle, joista aina seuraa suuri ongelma kuljetusten toimivuuden kannalta.
- Saostus- ja umpisäiliöitä tyhjenetään kiinteistön haltijan järjestämässä jätteenkuljetuksessa tilausten ja täyttöasteen mukaan. Kunnallisen jätehuoltoyhtiön kilpailutuksessa ne tyhjenetään jäteyhtiön määrittämällä tavalla, joka tarkoittaa sitä, että tyhjenettävät säiliöt ovat puolityhjiä tai liian täynnä.
- Saostus- ja umpisäiliöiden tyhjennys saattaa kunnallisen jäteyhtiön kilpailutuksessa tulla epäsovivana aikana, esimerkiksi talvella. On hyvä

tunnistaa, että pakkasilla tyhjäty säiliö voi pahimmillaan jäätyä ja menettää toimintakuntonsa.

- Kunnallisen jäteyhtiön kilpailutus hävittää ylimääräisen kuljetuskapasiteetin alueelta ja nostaa hintoja kaikelle muulle työlle, joihin märkäjätteen kuljetuskalustoa voidaan tarvita. Kuljetuskapasiteetin väheneminen tuottaa ongelmia kriisitilanteiden hoidossa, kuten esimerkiksi jätevedenpuhdistamon ja jätevesiputkiston ongelmatilanteissa, tulvissa sekä suurten tapahtumien yhteydessä.
- Jätteiden kuljettaminen hoituu vaatimukset täyttävästi molemmissa kuljetusjärjestelmissä. Kiinteistön haltijan järjestämästä mallista ei aiheudu enempää haittaa ja vaaraa ympäristölle ja terveydelle kuin kunnan kilpailuttamasta kuljetuksesta, koska lakisääteiset ympäristövaatimukset eri toiminnoille täytyy olla samat kuljetusjärjestelmästä riippumatta.
- Nykyjärjestelmässä kotitalouksilla on mahdollisuus valita mieleisensä kuljetusyrittäjä. Jos palvelu ei yrityksellä toimi halutulla tavalla, asiakas voi vaihtaa toiseen yritykseen.
- Päivystys toimii ympärivuorokautisesti. Tämä on tärkeä asia erityisesti lietteiden kuljetuksessa. Jätehuoltoyhtiön kilpailuttamassa kuljetuksessa kunnallisen jäteyhtiön asiakaspalvelu toimii vain arkisin, virka-aikana.
- Lietteiden tyhjennyksessä maksetaan vain todellisesta tilauksesta. Jos asiakas ei jäteyhtiön kilpailuttamassa kuljetuksessa voi ottaa vastaan tyhjennystä esitettyä aikana, asiakas joutuu maksamaan hukkanoutomaksun.
- Kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus kehittää alueen elinkeinotoimintaa ja mahdollistaa uudet innovaatiot alalle.
- Kunnallisen jätehuoltoyhtiön kilpailutuksessa markkinat keskittyvät voimakkaasti ja paljon kuljetusyrittäjiä on joutunut lopettamaan toimintansa. Urakka-alueiden pilkkominen pieniksi ei estä tätä kehitystä.
- Kunnallisen jätehuoltoyhtiön kilpailutuksessa paikkakunnan kuljettajat menettävät usein työpaikkansa, sillä jos urakan voittaa jokin alueen ulkopuolinen yritys, ajoneuvokalusto voittaneen yrityksen mukana muualta.
- Kuljettajien työsuhteet muuttuvat jätehuoltoyhtiön kilpailutuksessa pätkätöiksi, mikä vaikeuttaa ammattitaitoisen työvoiman saatavuutta. Työntekijöiden ja yritysten verotulot vahvistavat alueen taloutta.
- Jätelain mukainen jätteenkuljetusrekisteri turvaa viranomaisille tasavertaisen valvonnan molemmissa kuljetusjärjestelmissä.
- Jätelain mukaan jätteenkuljetusyrittäjien tulee hakea toiminnalleen lupaa ELY-keskukselta jätehuoltorekisteriin liittymisellä. Tähän liittyvät myös vakuusmaksuvelvoitteet. Uudet velvoitteet koskevat molempia kuljetusjärjestelmiä. Myös ympäristöluvut ja ympäristövalvonnan velvoitteet koskevat samalla tavalla molempia kuljetusjärjestelmiä.
- Jätehuollon seurantaan, jätteiden tilastointiin, eri toimintojen valvontaan ja EU:n kiristyvään jäteraportointiin vastaava sähköisten siirtoasiakirjojen viranomaisrekisteri otettiin käyttöön 1.9.2022 alkaen. Siirtoasiakirjarekisteriin on viety myös saostus- ja umpisäiliölietteiden siirtoasiakirjatiedot, joka helpottaa viranomaisten valvontaa. Tämä koskee molempia kuljetusjärjestelmiä.

PERUSTELUMME NYKYSJÄRJESTELMÄ SÄILYTTÄMISEKSI

SKALin mielestä, käytettävissä olevien tietojen mukaan, kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus on paras ja toimivin vaihtoehto Forssan kaupungin jätelautakunnan alueella. Se toimii hyvin, ja asiakkaat ovat palveluun tyytyväisiä.

1. Jäteyhtiön järjestämä kilpailutus ei alenna asukkaiden kustannuksia

Saostus- ja umpisäiliölietteiden tyhjennyksessä kuljetusten kilpailutus keskitetysti ei aina johda asukkaiden maksamien hintojen laskuun. Kotitalouden kokonaiskustannus saattaa kasvaa, koska tyhjennykset tapahtuvat automaattisen aikataulun mukaan, eikä asiakkaiden tilausten perustella, kaivojen täyttöasteen ollessa mukaisesti. Asiakkaat joutuvat myös maksamaan kunnallisen jätehuoltoyhtiön kilpailutuksessa tarpeettomia hukkanoutomaksuja, mikäli he eivät pysty vastaanottamaan tyhjennystä esitettyinä ajankohtana.

Kuljetusjärjestelmän muutos ja urakoitsijoiden vaihdokset ovat aina epäjatkuvuuskohta ja aiheuttavat ongelmia jätehuollon toimivuudessa.

Keskitetty kilpailuttaminen evää kotitalouksien valinnanmahdollisuuden siitä, miltä toimijalta hankkii kuljetuspalvelun. Keskitetyssä kilpailutuksessa asukkaat tai muutkaan kunnan vastuulla oleva toimijat eivät voi enää valita toista kuljetusyritystä, vaikka olisivat tyytymättömiä palveluun. Asukas on pakotettu tyytymään jätehuoltoyhtiön hänelle valitsemaan palvelun laatuun.

2. Keskitetty kilpailutus ei johda ympäristöpäästöjen vähentymiseen

Kahden jätteenkuljetusjärjestelmän välillä kuljetuksesta aiheutuvien päästöjen erot ovat pienet. Kiinteistön haltijan järjestämässä jätteenkuljetuksessa kuljetusyritykset ovat suunnitelleet tehokkaat kuljetusreitit. Yrityksille hukka-ajo on suoraan pois yrityksen tuotosta, eikä sellaiseen ole yksityisillä yrityksillä varaa.

Saostus- ja umpisäiliölietteiden kunnallisessa kilpailutuksessa on säännöllisen tyhjennysrytmin vuoksi tyhjennetty puolityhjiä säiliöitä tai liian täysiä. Säiliöitä tyhjennetään säännöllisesti, eikä täyttöasteen ja tilausten perusteella.

Erityisesti umpisäiliöiden tyhjennys tulee tapahtua hyvin nopeasti säiliön hälytysjärjestelmän hälytyksen jälkeen. Jos tyhjennystä ei saada nopeasti toteutettua, järjestelmä tukkeutuu ja jätettä purkautuu järjestelmästä paikkoihin, johon se ei kuulu. Nopea tyhjennys voidaan turvata vain yritysten ympärivuorokautisella hälytyspalvelulla.

Toisaalta jätehuoltoyhtiön kilpailutuksen seurauksena ylimääräisen kuljetuskaluston kapasiteetti häviää alueelta. Tällä on negatiivinen vaikutus kriisitilanteiden hoidossa, esim. jätevedenpuhdistamon ja jätevesiputkiston ongelmatilanteissa, tulvissa sekä suurten tapahtumien yhteydessä. Jätehuoltoyhtiön kilpailutuksen seurauksena näihin ongelmatilanteisiin ei saa enää nopeasti kuljetuskalustoa, joka johtaa suuriin päästöihin luontoon esimerkiksi pumppuvaurioissa jätevedenpuhdistamolla tai jätevesiputkiston repeytyttyä.

3. Keskitetyllä kilpailutuksella on erittäin kielteiset yritysvaikutukset

Kunnallinen kilpailutus on varsin tuhoisa jätteenkuljetusalan yritystoiminnalle. Mikäli jokin PK-yritys häviää kilpailutuksessa, se menettää mahdollisuuden yritystoiminnan harjoittamiseen. Mikään yritys ei voi odottaa useita vuosia seuraavaa kilpailutusta, kaluston ollessa käyttämättömänä. Jos paikallinen yritys häviää kilpailun, myös paikkakunnan kuljettajat menettävät työpaikkansa. Kunta menettää verotuloina sekä paikallisen yrityksen verot että työntekijöiden verot.

Toteutuneen perusteella voidaan osoittaa, että keskitetty kilpailutus johtaa toimialalla yritystoiminnan keskittymiseen ja yrityskoon kasvuun. Ensimmäisten kilpailutuskertojen alihinnoittelulla voidaan tietoisesti raivata markkinoilta osa yrityksistä. Seuraavalla kerralla tarjoajia on vähemmän ja hinnat lähtevät nousuun.

Julkiseen hankintaan osallistuminen on monelle pienelle yritykselle hyvin haastavaa. Se myös vähentää julkiseen hankintaan osallistumista.

Yritysten osalta jätteenkuljetusjärjestelmän muuttaminen johtaa työsuhteiden määräaikaaisuuteen, jolloin yrityksen toiminnan kehittäminen vaikeutuu. Pahimmillaan yritys joutuu lopettamaan toimintansa ja sanomaan irti pitkäaikaisissa työsuhteissa olleet työntekijät. Julkisista hankinnoista johtuva määräaikaisuus tuo määräaikaisuuden myös henkilöstöön ja lisää laajasti taloudellista epävarmuutta.

Kunnan kilpailuttamisesta johtuva julkinen hankinta määräaikaisena toimintana aiheuttaa haittaa sekä asukkaille että alan yrityksille. Julkiset hankinnat eivät tässä tapauksessa edistä kilpailua, vaan ne lamauttavat jo toimivien markkinoiden toiminnan.

Kiinteistön haltijan järjestämän jätteenkuljetuksen malli antaa pysyvyyden sopimusympäristöön ja mahdollistaa aidon asiakas-yritys -rajapinnan, mikä auttaa palveluiden ja keräysteknologioiden innovoinnissa ja käyttöönnotossa.

4. *Vaikutukset viranomaisten toimintaan ovat yhtenevät molemmissa järjestelmissä*

Viranomaisvalvonnan osalta laki turvaa samanlaisen valvonnan kuljetusjärjestelmästä riippumatta. Jätteenkuljetusrekisterin hoitaminen ja ylläpito ovat tärkeitä jätehuoltoviranomaisen tehtäviä. Jätehuoltoviranomaisen tehtävänä on valvoa jätteenkuljetusrekisterin avulla kiinteistöjen mukanaoloa jätehuollossa. Nykyisin tämä on mahdollista SIIRTO-rekisteriä hyödyntämällä.

Jätelain mukaan jätteenkuljetusyritysten tulee hakea toiminnalleen lupaa ELY-keskukselta jätehuoltorekisteriin liittymiseen ja siihen liittyvät myös vakuusmaksuvelvoitteet. Velvoitteet koskevat molempia kuljetusjärjestelmiä. Myös ympäristöluvut ja ympäristövalvonnan velvoitteet koskevat molempia kuljetusjärjestelmiä. Jätehuoltorekisteriin kuuluminen on helppo tarkastaa jatehuoltokompassi.fi sivustolta.

Muut huomiot

Vaikka opinnäytetyötä voidaan pitää LUT-yliopistossa opinnäytetyölle asetettujen kriteerien mukaisena, niin selvityksen tekijän tausta huomioiden, itse kuljetusjärjestelmäselvitystä ei voida pitää riippumattomana selvityksenä. Se on lähinnä viranhaltijan oma näkemys, joka on nyt muotoiltu opinnäytetyön muotoon.

Hallintolain 31 §:n mukaisesti viranomaisen on huolehdittava asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä hankkimalla asian ratkaisemiseksi tarpeelliset tiedot sekä selvitykset. Käsityksemme mukaan Forssan kaupungin jätelautakunnalla ei ole kuitenkaan ollut käytettävissä riippumattoman konsultin tekemää saostus- ja umpisäiliölaitteen kuljetusjärjestelmäselvitystä Forssan kaupungin jätelautakunnan alueella.

LOPUKSI

Edellä kommentteissamme esitetyin perustein katsomme, että kiinteistön haltijan järjestämälle jätteenkuljetukselle asetetut edellytykset täytyvät sako- ja umpikaivolaitteiden osalta Forssan kaupungin jätelautakunnan toimialueella.

Toivomme, että Forssan kaupungin jätelautakunta päätyy ratkaisussaan jatkamaan alueella käytössä olevaa kiinteistönhaltijan järjestämää jätteenkuljetusjärjestelmää sako- ja umpikaivolaitteiden kuljetusten osalta.

Helsingissä 27. kesäkuuta 2024

Lasse Kontiola
toiminnanjohtaja
SKAL Ympäristöyritykset ry

Anssi Kujala
toimitusjohtaja
Suomen Kuljetus ja Logistiikka SKAL ry

L&T Ympäristöpalvelut Oy on osallistunut tämän lausunnon laatimiseen ja yhtyy siinä esitettyihin näkemyksiin.

Forssassa 27. kesäkuuta 2024

L&T Ympäristöpalvelut Oy

Mika Vahos

yksikönpäällikkö, Loimi-Häme